

ктронний ресурс]/Верховна Рада України. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=35697.

24. *Радиш Я. Ф.* Медичне страхування : нав. посіб. / Я. Ф. Радиш. — Вид-во НАДУ, 2005. — 88 с.

25. *Стеценко В. Ю.* Обов'язкове медичне страхування в Україні (адміністративно-правові засади запровадження): Монографія. / В. Ю. Стеценко. — К.: Атіка, 2010. — 320 с.

26. Страхування в галузі охорони здоров'я: Навч. посібник / Дячук І. Б., Сенюта І. Я. та ін.; за заг. ред. Сенюти І. Я. — Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010. — 216 с.

27. *Терешко Х. Я.* Медицинское страхование: теоретико-правовые аспекты / Х. Я. Терешко // Научные труды III Всероссийского съезда (Национального конгресса) по медицинскому праву, Россия, Москва, 30—31 мая 2007 г. — М.: НАМП, 2007. — С. 279—283.

28. *Ящищак О. Р.* Місце медичного страхування в системі фінансових послуг України / О. Р. Ящищак // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку: Матеріали I Всеукраїнської конференції, 19—20 квітня 2007 р. — Л.: ЛОБФ «Медицина і право», 2007. — С. 343—350.

Стаття надійшла до друку 14 вересня 2011 року.

УДК 346.2

І. В. Сіра, викладач кафедри цивільного і господарського права Чернігівського державного інституту економіки і управління, аспірант кафедри правового регулювання економіки ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ АЕС ЯК ВІДОКРЕМЛЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено правовий статус атомних електричних станцій як відокремлених підрозділів державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», а також виділяються їх основні ознаки.

Ключові слова: атомні електростанції, відокремлені підрозділи, ДП НАЕК «Енергоатом», Статут ДП НАЕК «Енергоатом», Положення атомних електростанцій, суб'єкти господарювання, територіальна відокремленість, організаційна відокремленість, функціональна відокремленість.

В статье исследуется правовой статус атомных электрических станций как обособленных подразделений государственного предприятия «Национальная атомная энергогенерирующая компания «Энергоатом», а также выделяются их основные особенности.

Ключевые слова: атомные электростанции, обособленные подразделения, ГП НАЭК «Энергоатом», Положения атомных электростанций, субъекты хозяйствования, территориальная обособленность, организационная обособленность, функциональная обособленность.

The article examines the legal status of nuclear power stations as separate units of state enterprise «National Nuclear Energy Generating Company Energoatom, and highlighted its main features.

Key words: nuclear power plants, separated subsections, SE NNEGC «Energoatom», Regulation of SE NNEGC «Energoatom», the actors of economic, territorial separation, organizational isolation, functional isolation.

Атомні електростанції (далі — АЕС) займають важливе місце в енергетиці багатьох розвинутих країн, у тому числі й України. Атомна галузь України сьогодні представлена енергогенеруючими підприємствами (АЕС), промислово-видобувним комплексом, промисловими підприємствами, які виробляють і надають широкий спектр продукції та послуг, а також значною кількістю науково-дослідних організацій. Усі ці підприємства більшістю (крім наукових), підпорядковуються Міністерству палива та енергетики України.

Функції експлуатуючої організації щодо вітчизняних АЕС відповідно до Закону України від 8 лютого 1995 року «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» покладено на державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», яку було створено Постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 1996 року № 1268.

Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» відповідає за експлуатацію чотирьох АЕС — Запорізької АЕС, Південно-Української, Рівненської АЕС, Хмельницької АЕС, які мають 15 діючих енергоблоків. АЕС є структурними підрозділами НАЕК «Енергоатом».

Статус юридичних осіб достатньо повно висвітлений у юридичній літературі та регламентований у нормативних актах. Що стосується відокремлених підрозділів, які входять до складу юридичної особи, то цій проблемі наука не приділяла належної уваги. Окремі дослідження були направлені на характеристику загального правового статусу підрозділів юридичної особи. Проблема правового регулювання участі відокремлених підрозділів підприємств у господарському обігу присвячені праці вітчизняних та іноземних вчених-юристів та економістів, а саме: А. Г. Бобкової, О. П. Віхрова, С. М. Грудницької, Є. М. Жамбієвої, В. В. Лаптева, І. В. Перевалової, Г. В. Пронської, Р. З. Хузіна, Ю. С. Цимермана, І. А. Щербак й ін. В той же час правове регулювання їх діяльності практично не здійснюється. Нормативні приписи, які адресовані відокремленим підрозділам, містяться в більш ніж 100 діючих законодавчих актах, які по різному визначають їх правовий статус. Тому на сьогоднішній день виникла потреба в тому, щоб спробувати визначити основні ознаки АЕС як відокремлених підрозділів НАЕК «Енергоатом».

На сьогоднішній день спостерігається гостра криза концепції поділу суб'єктів майнових відносин на юридичні та фізичні особи. Багато учасників господарських відносин, безсумнівно, виходять за рамки зазначених понять: промислово-фінансові групи, відокремлені підрозділи підприємств, інвестиційні фонди та інші. Крім того, господарська практика знає не тільки філії і представництва (як це передбачено в Цивільному кодексі), але, наприклад, відділення, цехи, відділи й т. п. Дані суб'єкти де факто беруть участь в економічних відносинах. Затискання тут економічного різноманіття у тверді рамки традиційних цивілістичних конструкцій (юридична або фізична особа, філія або представництво) означало б регрес і перешкоди в розвитку бізнесу.

АЕС як відокремлені підрозділи не мають статусу юридичної особи. Відокремлений підрозділ не є суб'єктом господарювання — ст. 132 Господарського кодексу України, яка раніше визначала його в такій якості, виключена. АЕС не можна віднести ні до суб'єктів господарювання, ні до учасників господарських відносин, тому що закон кожного разу отожднює учасників господарських відносин з фізичною або юридичною особою. Але атомні станції мають власний баланс, банківські рахунки, ідентифікаційні коди і печатки, самостійну податкову звітність, а їх статус підлягає спеціальному нормативно-правовому регулюванню. Таким чином, будучи поійменованими в законі і наділеними певни-

ми правами і обов'язками, ідентифікаційними даними, зайнявши місце в системі особливих форм оподаткування і обліку — дані суб'єкти певним чином суб'єктивуються, стаючи не стільки законодавчою, скільки правовою фігурою — суб'єктами господарського права.

Під відокремленим підрозділом підприємства в економічній літературі розуміють будь-який територіально відокремлений від підприємства підрозділ, по місцезнаходженню якого обладнані стаціонарні робочі місця (створювані на строк більше одного місяця). Кваліфікація підрозділу як відокремленого відбувається незалежно від відображення факту його створення в установчих документах підприємства та повноважень, якими наділяється вказаний підрозділ [1].

Законодавче визначення відокремленого підрозділу передбачено Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців»: відокремлений підрозділ юридичної особи — це філія, інший підрозділ юридичної особи, що знаходиться поза її місцезнаходженням та виробляє продукцію, виконує роботи або операції, надає послуги від імені юридичної особи, або представництво, що здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи [2, ст. 263].

Відокремлені підрозділи, незалежно від виду, у відповідності зі ст. 95 ЦК і ст. 55 ГК України не є юридичними особами, а отже не мають ознак юридичної особи. Їх компетенція визначається локальними актами — положеннями, які затверджені підприємствами, до складу яких входить відокремлений підрозділ.

У літературі радянського періоду приділялось достатньо уваги суттєвим ознакам відокремленого підрозділу. А. В. Венедиктов до таких ознак відносив: 1) «степень самостоятельности задач того или иного подразделения в пределах общей задачи вышестоящего органа, в состав которого такое звено входит. 2) наличие определённого круга обязанностей и прав, предоставленных подразделению для осуществления возложенных на него задач; 3) наличие более или менее обособленной организации кадрового состава; 4) определённую закреплённость за данным звеном конкретного имущества (имущественная обособленность)» [3, с. 637—638].

Розглянемо ознаки, які характерні для атомних електричних станцій як відокремлених підрозділів НАЕК «Енергоатом».

Територіальна відокремленість, яка реалізує основну мету створення юридичною особою відокремленого підрозділу —

поширення території здійснення своєї діяльності і здійснення її поза своїм місцезнаходженням. Тому дуже важливим є питання, що вважати місцезнаходженням юридичної особи, оскільки територіальна відокремленість структурного підрозділу в законі прямо пов'язана з місцезнаходженням юридичної особи, що його створила. Рівненська АЕС розміщена на західному Поліссі, біля ріки Стир. Відлік своєї історії станція веде з 1971 року, коли почалось проектування Західно-Української АЕС, яку пізніше перейменували в Рівненську. Південно-Українська АЕС розміщена на берегах Південного Бугу в Миколаївській області. Будівництво станції почалося весною 1975 року, а в грудні 1982 року АЕС була підключена до енергетичної системи. Запорізька АЕС розміщена в степовій зоні України на березі Каховського водосховища і є найбільшою в Європі атомною електростанцією. Хмельницька АЕС розміщена в Славутському районі Хмельницької області на березі річки Горинь. Основне призначення станції — покриття дефіциту електроенергії в західному регіоні України. Недіючою є Чорнобильська АЕС, яка розміщена в с. Копачі Київської області, в 12 км від м. Чорнобиль. 26 квітня 1986 року на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС відбулась аварія, яка є найсерйознішою в історії світової атомної енергетики. В 1995 році уряд України прийняв рішення про закриття Чорнобильської АЕС до 2000 року. На базі Чорнобильської АЕС у 2001 році було створено державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська АЕС», яке є експлуатуючою організацією ядерних установок станції на етапі зняття їх з експлуатації і ліквідації наслідків запроектованої аварії, а також установок по поводженню з радіоактивними відходами і сховищ для їх тимчасового зберігання.

АЕС, як відокремлені підрозділи НАЕК «Енергоатом», входять у структуру цього державного підприємства, є його структурними одиницями, але одночасно вони наділені такими юридично-майновими ознаками, внаслідок чого мають певну господарську автономію. В літературі такий стан називають умовною майновою відокремленістю [4, с. 8].

Зовнішнє вираження майнова відокремленість знаходить у наявності окремого балансу, на якому обліковується майно, передане відокремленому підрозділу (АЕС). Показники окремого балансу згідно порядку ведення бухгалтерського обліку включаються до балансу підприємства.

Таким чином, незважаючи на те, що в кінцевому підсумку майно, яке передане відокремленому підрозділу АЕС, належить на праві власності державному підприємству НАЕК «Енергоатом», атомні станції також мають певні права відносно цього майна.

До внесення змін у Господарський кодекс України від 04.02.2005 р., у результаті яких виключена ст. 132 «Особливості статусу відокремлених підрозділів (структурних одиниць господарської організації)» на законодавчому рівні було чітко закріплення цієї ознаки за підрозділами. Зокрема, ч. 2 ст. 132 ГК України передбачалось, що відокремлені підрозділи наділяються частиною майна підприємств, здійснюючи по відношенню до цього майна право оперативного використання або інше майнове право, передбачене законом. Вони можуть мати рахунки в установах банків.

Незважаючи на певну залежність від НАЕК «Енергоатом», атомні станції здатні мати певну автономію, забезпечуючи здійснення частини функцій державного підприємства.

Доки оперативне використання остаточно не затверджене як самостійний інститут законодавства, його зміст визначається майже виключно правозастосовною практикою, заснованою на принципі диспозитивності та господарської автономії в локальній правотворчості. Правовий режим оперативного використання полягає у використанні майна відокремленого підрозділу в межах, визначених суб'єктом господарювання, що передає майно. Межі використання майна на практиці визначаються локальним актом господарюючого суб'єкта, а іноді не оформляються взагалі. Єдиним підтвердженням передачі майна буде внутрішня інвентаризація і, за наявності, докази передачі під матеріальну відповідальність відповідної посадової особи. Цілковито зрозуміло також, що суб'єкт господарювання, що передає майно, не може передати більші повноваження, ніж він має сам. Право власності, право господарського відання та право оперативного управління однозначно виключені з правового режиму майна відокремлених підрозділів атомних станцій, однак, фактично, режим такого майна може не сильно від них відрізнятись.

Правовий режим оперативного використання майна є в деякій мірі винятком у системі речових прав — включені до нього входять лише правомочності володіння та користування; правомочність розпорядження може бути включена на розсуд головного (вищого господарського) органу. Як і при створенні суб'єкта гос-

подарювання, наділення майном підрозділу є другорядним процесом, можливим лише після організаційного відокремлення.

Зважаючи на відсутність законодавчого закріплення правового режиму відокремлених підрозділів, закріплення за ними майна на праві оперативного використання не можна визнати презумпцією, доки не доведене інше. Зокрема, такий правовий режим може визначатися на підставі локальних актів суб'єкта господарювання — наказів, розпоряджень, актів введення в експлуатацію, постановки на облік, прийому-передачі майна, актів внутрішньої інвентаризації. Чимало відповідних повноважень визначає практика [5, с. 221]. Деякі аспекти практики здійснення господарської діяльності відокремленими підрозділами суб'єктів господарювання — юридичних осіб вже знайшли належне відображення в чинному законодавстві, а правовий режим майна підрозділів як єдиного цілого закріплений у Законі України «Про оренду державного та комунального майна» (ст. 4, 5). Однак для комплексного вирішення питання майнової правосуб'єктності підрозділів суб'єкта господарювання необхідне законодавче закріплення як норм-дефініцій правового режиму майна підрозділів, так і положень про порядок наділення та обліку майна, захисту майнових прав у відносинах з третіми особами тощо.

Організаційна відокремленість — друга, не менш важлива ознака філій і представництв. Термін «організація» означає: 1) осередок, колектив або інша спільність осіб, пов'язаних між собою певного роду відносин, 2) певна сукупність таких осередків, колективів і т.д., тобто організаційна система; 3) соціальна структура, в рамках якої відбуваються певні заходи, 4) діяльність по впорядкуванню зв'язків, субординації і координації зусиль у процесі досягнення певної мети.

На думку О. А. Красавчикова, для будь-якої організації (незалежно від того, є вона юридичною особою чи ні), характерні три моменти: 1) наявність системи суттєвих соціальних взаємозв'язків, за допомогою яких люди об'єднуються в єдине ціле («суспільний організм»); 2) наявність певної мети утворення і функціонування; 3) наявність внутрішньої структурної і функціональної диференціації. [6]. Сумуючи названі ознаки, автор підсумовує, що організації являють собою певні соціальні утворення, тобто систему суттєвих соціальних взаємозв'язків, за допомогою яких люди (або їх групи) об'єднуються для досягнення поставлених цілей у єдине структурно і функціонально дифе-

ренційоване ціле. Організаційна відокремленість колективного утворення є обов'язковою ознакою юридичної особи. Проте, колективне утворення може одночасно виступати як частина іншої, більшої організації (юридичної особи).

У літературі зустрічається також поняття «організаційна єдність», як структурна ознака соціального утворення. На думку В. С. Якушева, він включає в себе, по-перше, внутрішню організаційну структуру соціального утворення, по-друге, систему внутрішньогосподарських зв'язків, і, по-третє, систему правових приписів (переважно локальних), закріплюючих структуру і регулюючих відносини, які складаються на її основі.

Організаційна відокремленість підрозділів полягає в тому, що вони: 1) являють собою певну цілісну організацію, створену на основі організаційно-розпорядчого документа (Положення); 2) володіє власною внутрішньою структурою, яка включає орган управління (керівника), діючого на основі положення про відокремлений підрозділ, допоміжні підрозділи (юридичну службу, бухгалтерію і т. д.).

В.Г. Вишняков під структурою органу розумів сукупність його внутрішніх підрозділів, їх співвідношення і форми взаємодії. На його думку, структура виконує роль організаційної форми вираження функцій у статичі [7, с. 276].

Є. М. Жамбієва під організаційною структурою підприємства розуміє будову, сукупність підрозділів і їх взаємозв'язків між собою і підприємством у цілому [8, с. 3]. Зовнішнє вираження ознак організаційної відокремленості заключається в наявності положення — документа, який встановлює правові основи діяльності відокремленого підрозділу і обсяг господарської компетенції і ідентифікуючого його як цілісне утворення. Цей документ для відокремленого підрозділу виконує ту ж функцію, що і статут або установчий договір для інших суб'єктів господарювання. Так, у Положенні про відокремлений підрозділ «Рівненська атомна електрична станція» зазначається юридичний статус цього відокремленого підрозділу, мета і предмет діяльності, управління відокремленим підрозділом, майно відокремленого підрозділу, господарська діяльність відокремленого підрозділу, трудовий колектив відокремленого підрозділу, облік, звітність і контроль за діяльністю відокремленого підрозділу, ліквідація та реорганізація відокремленого підрозділу. Але, незважаючи на всю

важливість положення, діюче законодавство не пред'являє яких-небудь вимог до його змісту. Положення не реєструється в державних органах згідно законодавства, а тому, і легітимація його змісту уявляється зайвим.

Згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» в Єдиному державному реєстрі повинні міститися такі відомості про відокремлені підрозділи юридичної особи:

Ідентифікаційний код юридичної особи; ідентифікаційний код філії, представництва; повне найменування відокремленого підрозділу; місцезнаходження відокремленого підрозділу; основні види діяльності відокремленого підрозділу; прізвище, ім'я та по батькові осіб, які мають право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без довіреності, у тому числі підписувати договори, їх ідентифікаційні номери платників податків; дату постановки на облік та зняття з обліку в органах статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування; дату та номер запису про включення або виключення відомостей до/з Єдиного реєстру, дату та номери запису про внесення змін до нього; місце проведення запису про включення або виключення відомостей до/з Єдиного державного реєстру; місцезнаходження реєстраційної справи юридичної особи; прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, що внесла до Єдиного державного реєстру запис про включення відомостей про відокремлений підрозділ юридичної особи, внесла зміни до цього запису або внесла запис про виключення відокремленого підрозділу юридичної особи.

В умовах відсутності правового закріплення статусу відокремленого підрозділу АЕС, положення про них — єдиний документ, який окреслює межі господарської компетенції і встановлюючий правову основу діяльності цих підрозділів.

Наступною ознакою відокремленого підрозділу АЕС є **функціональна відокремленість**, яка виявляється в наявності певного кола обов'язків і прав, якими наділені ці підрозділи для здійснення покладених на них завдань. Залежно від мети створення відокремлені підрозділи наділяються різним обсягом господарської компетенції.

Господарська компетенція АЕС як відокремлених підрозділів ДП НАЕК «Енергоатом» обмежена компетенцією цього

підприємства. Іншими словами, АЕС не вправі виконувати функції, на здійснення яких нема прав у підприємства. У Статуті ДП НАЕК «Енергоатом» у ст. 5 окреслюються права та обов'язки цього підприємства. Отже, для досягнення цілей своєї діяльності у встановленому чинним законодавством порядку ДП НАЕК «Енергоатом» має право: здійснювати свою діяльність в Україні та за її межами, співробітничати з вітчизняними та зарубіжними юридичними та фізичними особами та їх представниками; реалізовувати свою продукцію, послуги, залишки від виробництва за цінами, що формуються відповідно до умов економічної діяльності, а у випадках, передбачених законодавством України, — за державними фіксованими цінами; самостійно планувати свою діяльність, визначати стратегію та основні напрями свого розвитку; здійснювати енергопостачання споживачам електричної енергії на умовах договорів у межах ліцензій; відкривати рахунки в установах банків через свої відокремлені підрозділи, у тому числі за кордоном, відповідно до закону та ін. ДП НАЕК «Енергоатом» зобов'язане: виробляти електроенергію, керуючись завданнями, затвердженими Органом управління майном у встановленому порядку та в межах єдиної централізованої системи оперативного-технологічного управління виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії; забезпечувати безпечну експлуатацію ядерних енергоблоків ДП НАЕК «Енергоатом»; забезпечувати ядерну та радіаційну безпеку; забезпечувати фізичний захист ядерних матеріалів, радіоактивних відходів та джерел іонізуючого випромінювання, систему допусків та ін. Згідно ст. 2 Положення про відокремлений підрозділ «Рівненська атомна електрична станція» ДП НАЕК «Енергоатом», відокремлений підрозділ здійснює свою діяльність на підставі діючого законодавства України та користується правами, які надані йому Статутом ДП НАЕК «Енергоатом», Положенням та іншими організаційно-розпорядчими документами Компанії. Відокремлений підрозділ АЕС веде окремий баланс, має поточні, депозитні (в тому числі валютний) та інші банківські рахунки в установах банків, печатку та кутовий штамп зі своїм найменуванням і найменуванням Компанії. Для забезпечення виробничо-господарської та іншої діяльності відокремлений підрозділ в особі генерального директора від імені Компанії укладає до-

говори (контракти) в межах його повноважень; Компанія делегує відокремленому підрозділу право представляти її інтереси в органах державної влади, місцевого самоврядування та в стосунках з підприємствами, організаціями, установами будь-яких форм власності та з іншими юридичними та фізичними особами та ін. Генеральний директор здійснює згідно з процедурами, передбаченими чинним законодавством України, підготовку та проведення торгів (тендерів) на закупівлю товарів, робіт і послуг; веде договірну, зовнішньоекономічну діяльність, укладає договори на закупівлю товарів, робіт і послуг на суму, що не перевищує 500 000 (п'ятсот тисяч) грн, а також кредитні договори на суму, що не перевищує 200 000 (двісті тисяч) грн; затверджувати проекти об'єктів нового будівництва та заходи з модернізації діючих енергоблоків та інші повноваження.

Отже, відокремленим підрозділам АЕС ДП НАЕК «Енергоатом» притаманні наступні правові ознаки:

1. Структурний підрозділ АЕС — це частина, складовий компонент ДП НАЕК «Енергоатом». Державне підприємство виступає у вигляді системи, яка складається із сукупності відносно самостійних, взаємодіючих між собою ланок.

2. Структурний підрозділ АЕС створюється для певної відокремленої функції підприємства або декількох функцій, якими його наділяє державне підприємство і які викладені у Положенні.

3. АЕС відносно самостійна частина ДП НАЕК «Енергоатом», яка наділена необхідним для здійснення своєї діяльності обсягом повноважень для здійснення цілей діяльності як самого структурного підрозділу, так і державного підприємства в цілому.

4. АЕС як структурний підрозділ являє собою організаційно оформлену частину підприємства — має Положення, на основі якого здійснює свою виробничо-господарську діяльність. Цей акт визначає його мету, завдання, повноваження, нормативно закріплене найменування, місце знаходження, а також правові основи створення (рішення Правління ДП НАЕК «Енергоатом» про створення відокремленого підрозділу).

5. Це самоуправлінська частина підприємства, яка має свій трудовий колектив.

6. АЕС має своїм керівником генерального директора, який діє на основі довіреності, виданої ДП НАЕК «Енергоатом». Гене-

ральний директор підрозділу від імені державного підприємства має право здійснювати повноваження, передбачені Положенням про відокремлений підрозділ, у тому числі: управляти відокремленим підрозділом, відкривати та закривати банківські рахунки від імені ДП НАЕК «Енергоатом»; представляти інтереси державного підприємства в державних, правоохоронних органах, підприємствах, установах, організаціях, судах з питань, що пов'язані з діяльністю АЕС, які входять до сфери його управління та ін.

Таким чином, АЕС як відокремлені підрозділи володіють усіма характеристиками, необхідними і достатніми для участі в господарській діяльності в якості повноправних учасників. АЕС — це організаційно і майново відокремлений підрозділ суб'єкта господарювання, який виступає у зовнішніх господарських відносинах від імені суб'єкта господарювання ДП НАЕК «Енергоатом» і у внутрішньогосподарських відносинах — від власного імені.

Література

1. Словник з економіки та фінансів [Електроний ресурс]. — Режим доступу: slovari.yandex.ru/dict/glossary/article/914/091_4149.
2. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 31—32. — Ст. 263.
3. Венедиктов А. В. Государственная социалистическая собственность / А. В. Венедиктов. — М.: Изд-во АН СССР, 1948. — 834 с.
4. Строиц С. Структурно и обособленное подразделения: почувствуйте разницу и заплатите налог с доходов правильно / С. Строиц // Всё о бухгалтерском учёте. — 2006. — № 5. — С. 7—12.)
5. Господарське право: Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасницька, А. В. Смітюх та ін.; За ред. О. П. Подцерковного. — Х.: Одісей, 2010. — 640 с.
6. Красавчиков О. А. Сущность юридического лица // Сов. госуд и право. — 1976. — С. 47—55.
7. Вишняков В. Г. Структура и штаты органов советского государственного управления / В. Г. Вишняков. — М.: Наука, 1972. — 276 с.
8. Жамбиева Е. М. Структурные подразделения государственных предприятий и учреждений как субъекты административного права: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.2002 / Е. М. Жамбиева; Свердлов. юрид. ин-т. — Свердловск, 1984. — 17 с.

Стаття надійшла до друку 29 травня 2011 року.